

Gail Tsukiyama
De tuin van de Samoerai

2005
Stichting Uitgeverij XL
Den Haag

Tarumi, Japan

15 september 1937

Omdat ik mijn eigen weg wil zoeken heb ik mijn vader vanmorgen overgehaald om me alleen van zijn appartement in Kobe naar het strandhuis van mijn grootvader in Tarumi te laten reizen. Het heeft me bijna twee weken gekost om hem zover te krijgen – je zou denken dat ik een kind was in plaats van een jongeman van twintig. Het lijkt een onbeduidende overwinning, maar daarvan heb ik er de afgelopen maanden zo weinig behaald dat deze alles voor me betekent – misschien zelfs wel het begin van mijn herstel. Vlak voor mijn vertrek heb ik dit boek van Japans perkamentpapier gekocht om eventuele andere wapenfeiten vast te leggen. Het ligt nu open voor me: dunne vellen zandkleurig papier, leeg en stil als het strand bij het dorp.

Sinds ik vorig voorjaar ziek werd, in Kanton, heb ik geen moment meer voor mezelf gehad. Toen ik zo was verzwakt dat ik mijn studie niet kon voortzetten, hebben mijn docenten aan de Lingnan-universiteit me naar huis gestuurd. Mijn vriend King is per trein met me meegereisd en hij is tot Hongkong niet van mijn zijde geweken. Ik zal nooit vergeten hoe bang mijn moeder keek op de dag van mijn te-

rugkeer. In haar blik lag een dierlijke angst om haar jong. Ik moest zo hoesten dat ik nauwelijks nog lucht kreeg. Toen King en een bediende me de betonnen stoep van ons huis op droegen, stond mijn moeder daar, gekleed in haar groenzijden *cheungsam* en met haar lippen stijf opeengeklemd tot een rechte streep, alsof ze een kreet moest bedwingen. Toen ik eenmaal thuis was, verloor ze me geen moment uit het oog, net zomin als onze oude bediende Ching. De twee vrouwen sloegen mijn doen en laten gade alsof ik voor hun ogen zou wegkwijnen. Zo keken ze soms naar me: alsof ik al een herinnering was.

Ik begrijp wel dat ze bezorgd waren. Mijn dagen werden nog steeds gemarkeerd door koorts die in de namiddag kwam opzetten, en een hardnekkige droge hoest. Die hele drukkende, plakkerige zomer lang werd alles nog verergerd door de warmte. Toen een Engelse arts de diagnose stelde – tuberculose – stuurde mijn moeder een telegram naar mijn vader in Kobe. Haar bezorgdheid sloeg om in vrees en ze verbood mijn jongste zusje Penelope, die ik al vanaf haar geboorte Pie noem, mijn kamer binnen te gaan.

Elke morgen stond Pie weifelend op de drempel en glimlachte me toe; ze was zo klein dat je haar geen twaalf jaar zou geven. Ons gezin telt in totaal vier kinderen. Mijn oudste zus Anne en mijn jongere

broer Henry zitten nu weer in Macao op school. Mijn ouders hebben ons allemaal een christelijke voornaam gegeven, omdat mijn vader het in de zakenwereld een voordeel acht wanneer westerlingen je gemakkelijk kunnen aanspreken. Dankzij dat soort vooruitstrevende ideeën floreert zijn im- en exportfirma. Ik heb de indruk dat hij zich meer thuis voelt in zijn appartement in Japan dan in ons huis in Hongkong. Hij heeft in twee landen een bestaan opgebouwd, en de manier waarop hij met afgewende ogen een diepe buiging maakt, doet soms eerder Japans aan dan Chinees.

Eind juli lag de warmte als een deken over Hongkong, en mijn koorts kwam opzetten en zakte weer. Er was een drukkende stilte in ons huis neergedaald, alsof iedereen zich trager voortbewoog dan anders. Mijn moeder was nog nerveuzer dan gewoonlijk. Enkele dagen later meldde de radio dat de Japanners Tientsin ingenomen en Peking omsingeld hadden.

In augustus was het in Hongkong snikheet. Er waren middagen dat ik nauwelijks kon ademen. Mijn vader schreef: 'Stuur Stephen naar mij toe, in Kobe, dan breng ik hem naar Tarumi. Het klimaat is daar droger, en de lucht is er veel frisser dan in Hongkong.' Mijn moeder gaf Ching opdracht mijn reis naar Japan voor te bereiden, en intussen bezet-

ten de Japanners Peking en stuurden ze hun oorlogsschepen naar Shanghai. Ik vond het vreselijk om van huis weg te gaan en mijn vrienden te moeten achterlaten, ook al had ik ze niet mogen ontmoeten. Ik voelde me eenzamer dan ooit.

Ik beschouw mijn komende verblijf in Tarumi, het kan haast niet anders, als een rustperiode die aan de dood doet denken. Gelukkig is de zeewind een stuk draaglijker dan de warme, vochtige hitte in Hongkong.

Eind augustus zijn de Japanners Shanghai binnengevallen, waar een bloedig bestand voortduurt. Duizenden mensen zijn China ontvlucht en hebben in de overvolle straten van Hongkong geïmproviseerde onderkomens gebouwd. Onderweg naar de haven roken we de vette lucht van hun gekokkerel in de openlucht en zagen we hun ingevallen, wanhopige gezichten om geld en begrip bedelen. Op de kade in Kowloon stonden overigens ook mijn moeder en Pie er maar verloren en verdrietig bij terwijl ze naar Ching en mij zwaaiden. Pas toen mijn moeder dacht dat ik in het gewoel was opgegaan bette ze haar ogen met haar witkanten zakdoekje.

Tijdens de reis naar Japan aan boord van de President Wilson mocht ik van Ching alleen op het zonovergoten dek zitten als ik minstens drie truien aantrok.

Toen we ten slotte in Kobe aankwamen, klampte ze zich aan me vast en fluisterde me sissend toe: 'Dat zijn nou die Japanse duivels die onze Chinezen uit hun huizen hebben verdreven.' Ik keek door het raampje van de taxi naar het gekrioel, maar afgezien van groepjes soldaten die zich met het geweer over de schouder in openbare ruimten ophielden, kwamen deze Japanners me ongevaarlijk voor. Het was een opluchting toen Ching me bij mijn vader afleverde en meteen terugging naar Hongkong.

Mijn vader had in zijn appartement op ons gewacht. Aan de manier waarop hij verstarde, zag ik wel dat hij schrok van mijn uiterlijk, maar hij probeerde niets te laten merken.

'Stephen,' zei hij, 'wat fijn dat je er bent.' Zijn ogen dwaalden speurend over mijn koortsige gezicht en te magere lijf, waarna hij me omhelsde en over mijn golvende haar streek. Hij was heel trots op mijn haar, want het is niet sluik, zoals dat van de meeste Chinezen. Toen deed hij een stapje achteruit en zei zachtjes: 'We zullen vragen of Michiyo vanavond *suki-yaki* maakt.'

Het was in Kobe amper koeler dan in Hongkong, en Michiyo waakte al even angstvallig over me als Ching. Mijn vader maakte lange dagen en had geen tijd om me naar Tarumi te brengen, zoals hij had gehoopt. Het vervoer in heel China was ontregeld,

en zijn handel liep gevaar. Hoe meer Michiyo me achtervolgde met aansporingen om toch vooral veel te rusten en goed te eten, des te minder lukte me dat. Toen bedacht ik opeens dat er geen enkele reden was waarom ik de reis naar het dorp Tarumi niet alleen zou kunnen maken.

Vanmorgen, in Kobe, ben ik vroeg opgestaan en ik was al aangekleed en klaar met pakken toen mijn vader zachtjes op de deur klopte om me te wekken. Ik neem weinig mee: maar één net pak, gemakkelijk zittende kleren, enkele boeken, mijn olieverf en twee schetsboeken. Mijn vader heeft beloofd me zo gauw mogelijk een paar doeken te sturen.

De rit naar het station verliep rustig; mijn vader heeft maar twee keer gevraagd of ik wel in staat was om de reis te maken. Ik hoestte niet eens meer zo erg. Bij het station draaide hij zich opeens naar me toe en vroeg: 'Heb je genoeg geld?'

'Ja, u hebt me meer dan voldoende gegeven,' antwoordde ik, terwijl mijn hand meteen naar de portefeuille in mijn jaszak tastte.

'Je weet dat je me altijd op mijn werk kunt bereiken.'

'Dat weet ik, pappa, dat weet ik,' zei ik. Dat had hij de afgelopen twee weken al honderd keer gezegd.

'Het allerbelangrijkste is dat je goed voor jezelf zorgt en veel rust neemt. En vermoei je niet te veel met

schilderen.’ Mijn vader keek me niet aan terwijl hij dat zei, want als mijn schilderen – in zijn ogen een tijdverslindende liefhebberij – ter sprake kwam, wist hij zich geen houding te geven.

‘Nee, hoor,’ antwoordde ik, in het besef dat het enige lichtpuntje van mijn verbanning naar Tarumi was dat ik meer tijd zou krijgen om te schilderen.

Mijn vader ging even controleren of mijn bagage veilig en wel in de trein stond. Hij had er pas mee ingestemd me alleen te laten gaan nadat hij de bedienende in het strandhuis per telegram opdracht had gegeven om me van het station te halen. Ik zag dat hij een Japanse kruier wat toestopte om tijdens de korte reis een oogje op me te houden. Door het gedrang heen keerde hij bij me terug en zei dat ik moest instappen en me installeren. Hij pakte mijn hand stevig in de zijne.

‘Tot over een paar weken,’ zei hij.

‘Maakt u zich over mij nu maar geen zorgen,’ zei ik geruststellend terwijl ik in de trein stapte. ‘Ik red me wel.’

Door het raampje keek ik naar mijn vader – een kleine man met een stalen brilletje op en gekleed in een donker kostuum met een dubbele rij knopen – zoals hij daar naast een groepje Japanse kinderen stond. In mijn ogen was mijn vader meestal heel klein, maar toen de trein wegreed en hij zijn arm

ophief om te zwaaien vond ik dat hij in het tanende licht de indruk wekte een lange man te zijn.

De trein zat half vol met al wat oudere Japanse mannen en vrouwen, en moeders met kleine kinderen, die gejaagd fluisterend met elkaar spraken. Voor zover ik het kon verstaan hadden ze het voornamelijk over hun kinderen, en ik was blij toen we de buitenwijken van de stad ten slotte achter ons hadden gelaten en ik mijn aandacht kon richten op het voorbijglijdende landschap. Het was groener dan in mijn herinnering, en grote dennen wuifden tegen een zo scherpe, heldere hemel dat ik het gevoel had alsof ik de lange, stekelige takken bijna zou kunnen pakken. Toen ik klein was, was mijn moeder twee keer met ons een zomer naar Tarumi geweest. Ik wist nog dat ze over de warmte had geklaagd en met haar fraai beschilderde zijden waaier met driftige beweginkjes door de drukkende lucht had gewapperd.

Na een poosje raakte ik gebiologeerd door het tafereel dat aan me voorbijtrok. Mijn ogen brandden en voelden vermoeid. Voor het eerst sinds mijn vertrek uit het ouderlijk huis in Hongkong werd ik me ervan bewust dat ik nu helemaal op mezelf was aangewezen. Nu mijn vader in Kobe zat, een paar uur reizen bij me vandaan, en mijn moeder me pas over enkele maanden zou komen opzoeken, wachtte me

niets dan het onbekende dat ik moest trotseren en dat zowel angst inboezemde als aantrekkingskracht uitoefende.

Een klein meisje kwam door het gangpad van de coupé mijn kant op gelopen. Toen ik haar glimlachend aankeek, boog ze verlegen haar hoofd en holde gauw terug naar haar moeder. Ze deed me aan Pie denken, hoewel Pie misschien was blijven staan en een onbekende had aangesproken om haar nieuwsgierigheid te bevredigen. Pie, met haar grote ronde ogen en haar vlechten, is altijd mijn lievelingszus geweest. Ik werd onder andere naar Tarumi gestuurd om te voorkomen dat ik haar besmette. Als klein kind is ze ziekelijk geweest. Haar broosheid vormde een groot contrast met haar snelle, scherpe blik en voorliefde voor plagen. Zij en Henry harrewarden voortdurend, en vaak leidde dat tot stevige vechtpartijen. In het begin maakte ik me daar zorgen over, tot ik besepte dat Pie slim genoeg was om te weten wanneer ze moest ophouden.

Nadat mijn ziekte was geconstateerd probeerde Ching haar een beetje bij me uit de buurt te houden, maar Pie trok zich daar niets van aan en kwam als het maar even kon bij mij om een hoekje kijken. Toen ze hoorde dat ik naar Japan zou gaan, glipte ze, nadat iedereen naar bed was gegaan, stiekem mijn kamer binnen. Ching zette altijd een lampje in de deur-